

Det kongelige norske kunnskapsdepartement
Barnehageavdelingen
Postboks 8119 Dep, 0032 Oslo
postmottak@kd.dep.no

Høringsuttalelse om forslag til forskrift om ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Ref. 16/7240

Det vises til høringsnotat og -brev av 20. oktober 2016.

Reforms innspill til forslaget:

Reform foreslår at forskriften stiller krav om at ledelse og ansatte i barnehagen skal reflektere over betydningen av sin kjønnsidentitet. Videre foreslås spesifisert at barnehagen skal motvirke tradisjonelle kjønnsnormer, og at barnehagen plikter å legge til rette for samarbeid med alle av barnets foreldre. Det bør stilles krav til et aktivt og planmessig arbeid for kjønnslikestilling i barnehagens årsplan. Reform ønsker også at departementet iverksetter utviklingsprosjekter for å synliggjøre betydningen kjønn kan ha for barns utvikling på ulike områder.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en ideell og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten.

I flere av Reforms prosjekter for å fremme likestilling i barnehager (Gender Loops, 2008, Promising Nordic Practices, 2015, Genustest, 2015) har det inngått å analysere rammeverk i form av barnehagelov og rammeplan for barnehager. Innledningsvis i høringssvaret vil vi derfor trekke fram noen vesentlige utfordringer for barnehagene, sett fra et gutte- og mannsperspektiv. Vi forventer at barnehagene arbeider aktivt med disse utfordringene, og at dette vil reflekteres i den nye rammeplanen.

Siden Reforms forpliktelser og oppgaver i særdeleshet knytter seg til gutter, menn og ikke-diskriminering, berører vårt innspill i hovedsak forslag til del 1, «Barnehagens verdigrunnlag».

På flere punkter deler vi synspunkter med Likestillingscenteret.

Innledning – noen utfordringer barnehager har i sitt oppdrag sett fra et gutter- og mannsperspektiv

Utfordring 1:

Kjønnsfordelingen blant ansatte i barnehager er svært kjønnskjev, med 91 % kvinner og 9 % menn (som jobber med barna), og med hele 93 % mot 7 % blant barnehagelærere (SSB, 2015). Bare om lag halvparten av landets barnehager har menn ansatt, mens den andre halvparten ikke har det.

Det er med andre ord et stort behov for økt innsats for kjønnsbalanse i barnehagen. Samtidig trengs et kompensierende arbeid, siden det vil ta tid å oppnå en bedre kjønnsbalanse.

Utfordring 2:

Andelen gutter som anses av skoler og barnehager å ha atferdsproblemer eller lærevansker, er vesentlig høyere enn for jenter. Dette gjenspeiles senere i utdanningsløpet, der vi kan se at en betydelig høyere andel gutter enn jenter faller fra i den videregående opplæringen. Gutter som har foreldre med dårlig råd og eller har innvandrerbakgrunn, har en betydelig høyere risiko for å falle fra videregående opplæring enn barn i andre grupper.

Ansette forskere som Thomas Nordahl og Harriet Bjerrum Nielsen påpeker, tross tolkningsforskjeller, at noe av forklaringen ligger i hvordan (noen) gutters kjønntypiske væremåter passer dårlig med måten skolen organiseres på. Skolen er for trang og lite romslig for en del gutter. Men uheldig påvirkning på barnas utvikling, som for noen betyr at de frakoples et videre utdannings- og yrkesløp, starter tidlig. Barnehagene bør altså være bevisste sin rolle og sitt bidrag.

Utfordring 3:

Lekeslåssing, og også bruk av fysisk vold, er en del av gutters og unge menns hverdag på en helt annen måte enn for jenter og unge kvinner. I en studie har forskerne Claes Ekenstam og Maria Nordberg satt ord på dette. Fra tidlig alder er det en del av guttekulturen å lekeslåss, og her læres det både å gi og ta imot juling. Ofte er det diffuse grenser mellom hva som er lek og hva som er regelrett vold, som ikke ville tolereres noe annet sted.

Det antas at bruken av grov fysisk vold er redusert i samfunnet, og at det har skjedd en «sivilisering» av gutters og menns liv. Vold er i mindre grad enn tidligere akseptert. Like fullt rapporterer om lag halvparten av den mannlige befolkningen at de er blitt utsatt for alvorlig fysisk vold i sitt voksne liv. Det vanligste er at utøver av alvorlig vold mot andre, er menn. I tillegg til hjemmene, har barnehagen et stort ansvar for å gi gutter en ny og annerledes balast.

Barnehager og skoler må være de første til å avnormalisere vold mellom gutter. Barn må lære hva som er vold, og hva som er lek. Boltrelek og risikolek er beslektet med

lekeslåsning, og er et verdifullt grunnlag for læring og utvikling, men det fordrer at voksne følger med og er tilgjengelige for veiledning og støtte.

I likhet med andre som jobber med likestilling er Reforms erfaring nettopp at mange ansatte i barnehagene, og også lærere i barnehagelærerutdanningen, ikke har kunnskap om hvordan kjønnsdimensjonen er relevant for barnas utvikling på de ulike fagområdene. Utviklingsprosjekter om kjønnsdimensjonen i barnehagens ulike fag vil kunne være gode tiltak i så måte.

Merknader til forslaget til forskrift

Mangfold og gjensidig respekt

Under denne delen vektlegger departementet at barnehagen skal fremme ulike former for mangfold. Dette er et problem hvis barnehagen i liten grad har mangfold blant personalet eller i brukergruppen (f.eks. ved at ingen har etnisk minoritetsbakgrunn, eller der det ikke er samkjønnede par blant foreldrene). Først når ansatte i barnehagen reflekterer over situasjonen, kan barnehagen ta relevante skritt. Den videre ordlyden i forskriften blir reell: «Barnehagen skal synliggjøre variasjoner i verdier og kultur (...) by på varierte impulser, opplevelser og erfaringer og omfatte lokale, nasjonale og internasjonale perspektiver.»

Siden mennesker som selv tilhører en majoritetsposisjon ikke nødvendigvis reflekterer over dette, foreslår vi å legge til et krav om at ledelse og ansatte i barnehagen skal reflektere over egen posisjon, kultur og kjønnsidentitet. Vi støtter også Likestillingssentrets forslag om en formulering om at barnehagen skal synliggjøre et mangfold i familieformer.

Likestilling og likeverd

Idealtilstanden som beskrives under dette punktet er utilstrekkelig. Vår erfaring tilsier at tradisjonelle kjønnsnormer om utseende, fysisk styrke, privilegier og kleskoder ikke er atskilt fra, men veid inn i vårt samfunns barnekultur, aktiviteter, leketøy, film, språklige konvensjoner osv. Gjentatte undersøkelser av skoler og barnehager viser at de i praksis ikke er preget av en tilstand av likestilling mellom kjønn. Idealet om likestilling, slik det blant annet er å finne i rammeverket, kan bidra til å kamuflere dette.

Et eksempel er ordlyden «Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom kjønn og bidra til at barna møter og skaper et likestilt samfunn». Hvis det ikke samtidig stilles krav til aktiv handling for å motvirke kjønnsstereotyper og tradisjonelle kjønnsnormer, kan slike formuleringer virke tilslørende.

Reform foreslår at en eksplisitt formulering om at barnehagen skal motvirke tradisjonelle kjønnsnormer, eller tilsvarende, skrives inn. Videre bør forskriften si at barn skal ha like muligheter uavhengig av *kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*, i tillegg til de andre grunnlagene som nevnes (kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne, etnisitet, kultur, sosial status, språk og religion).

Samarbeid mellom foreldre og barnehage

Reform støtter den kjønnsnøytrale ordbruken «foreldre», men vil påpeke at dette ikke nødvendigvis oppfattes nøytralt i denne sammenhengen. Mødre og fedre vil oftest være de termene som leses inn, og erfaring tilsier at personalet har en tilbøyelighet til å være mer i kontakt med mødre enn med fedre - også i de tilfellene der fedre følger barnets barnehagehverdag tettest opp. I tilfeller der fedre ikke bor med mor, erfarer de ofte å bli glemt som samarbeidspart.

Reform foreslår derfor en formulering som understreker at barnehagen plikter å legge til rette for samarbeid med *alle* av barnets foreldre, med mindre annet er avtalt.

Planlegging, vurdering og dokumentasjon

Ifølge likestillingsloven har barnehager plikt til å arbeide aktivt og planmessig for likestilling. Flere undersøkelser bestilt av departementet viser likevel at få barnehager tar opp i sitt årsplanarbeid hvordan de kan motvirke kjønnsstereotyper og gi alle barn like muligheter, uavhengig av kjønn og andre grunnlag. En av grunnene til at arbeidet svikter er at dette ikke er et eksplisitt krav. Et slikt krav bør finnes under denne delen av forskriften.

Generelle merknader

Likestilling mellom kjønn

Formuleringer som «likestilling mellom kjønn» eller «uavhengig av kjønn» er åpnere og mindre kontrasterende enn kvinner-menn, jenter-gutter. Vi støtter derfor dette valget av terminologi.

Ulike barns behov spesifiseres ikke under fagområdene

Vi registrerer valget som departementet har gjort, der behovene til ulike barn og grupper i liten grad trekkes inn og spesifiseres på de ulike kompetanse- og fagområdene. Vi mener at slike presiseringer bør inn. Eksempelvis vil det under områdene sosial kompetanse og kropp være behov for at personalet har kunnskap om gutter, lekeslåssing og vold, jf. problembeskrivelsen innledningsvis. Tilsvarende behov for kjønnskunnskap har barnehagen behov for på mange områder for å oppfylle sine oppgaver.

Valget departementet gjør krever at det iverksettes utviklingsprosjekter for å synliggjøre betydningen kjønn kan ha for barns utvikling på ulike områder.

Minimumskrav til bemanning

Vi registrerer at det ikke foreslås å sette en norm på bemanning og andel ansatte med barnefaglig kompetanse i forskriften. Vi hadde gjerne sett at det ble etablert en slik norm, for å sikre at omsorg for barn ikke nedprioriteres - for eksempel i sammenheng med effektiviseringer og nedbemanning i en presset kommuneøkonomi.

Vi stiller oss selvfølgelig åpne dersom departementet ønsker ytterligere innspill, kommentarer eller utdypinger av dette høringssvaret.

Oslo, 20. januar 2017

Are Saastad /s/
daglig leder

Ole Bredesen Nordfjell
seniorrådgiver

Kilder:

Aasen, Ann Margareth; Lekhal, Ratib; Drugli, May Britt; Nordahl, Thomas (2015). *Kjønnsforskjeller i skolefaglige prestasjoner - forklaringer i elevenes holdninger til og væremåte i skolen, samt relasjonelle forhold.*

Kunnskapsdepartementet (2010): *Nye barnehager i gamle spor? Hva vi gjør og hva vi tror.* Status for likestillingsarbeidet i norske barnehager i 2010. Likestillingscenteret Hamar.

Nielsen, Harriet Bjerrum (red.) (2014): *Forskjeller i klassen – Nye perspektiver på kjønn, klasse og etnisitet i skolen.* Universitetsforlaget.

Nordberg, Marie og Claes Ekenstam (2007-2009): *Det sosialt belønning og det problematiske våldet.* Göteborgs universitet. <http://forskning.no/kjonn-og-samfunn-vold-sosiale-relasjoner/2008/10/bare-en-slasskamp>

Nordfjell, Ole (2015): "Gender Equality in Early Childhood Education and in Schools in Norway." In Mervi Heikkinen (Ed.) *PROMISING NORDIC PRACTICES IN GENDER EQUALITY PROMOTION IN BASIC EDUCATION AND KINDERGARTENS.* University of Oulu. Finland.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526211558.pdf>

Nordfjell, Ole og Leif Askland (2007): *OVERVIEW - OF THE NORWEGIAN LEGAL AND POLITICAL GM REQUIREMENTS IN EDUCATOR TRAINING AND EARLY CHILDHOOD EDUCATION INSTITUTIONS.* [a publication from the Gender Loops-project] Reform – resource centre for men, Oslo University College.

Nordfjell, Ole og Askland, Leif (2007): *Gender Loops. Om integrering av perspektiver på kjønn og likestilling i førskolelærerutdanningens fagplaner.* Reform, Høgskolen i Oslo. <http://reform.no/wp-content/uploads/2010/08/2009%20Gender%20Loops%20for%20forskolelærerutdanningen.pdf>

Opheim, Vibeke ; Waagene, Erica ; Salvanes, Kari Veia ; Gjerstad, Cay ; Holen, Solveig (2014) *Hvem skal trøste Knøttet – hvem kan endre mønsteret? Statusundersøkelse – Likestilling i barnehagen.* Rapport nr. 30. NIFU. Oslo.
<http://hdl.handle.net/11250/274293>